

B. GELENCSÉR KATALIN gödöllői művelődéstörténész, ny. docens, ELTE Pedagógiai Pszichológiai Kar Andragógiai Tanszék. Bessenyei György-díjas, a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetettje.

Köz, közművelődés, közönség, község

Köz

A szótó ősi, finnugor-kori, eredeti jelentése a személyeket, dolgokat egymástól elválasztó terület, térköz, a test közepe, a két végpont közti középhely lehetett, napjainkban, terület, térség, hasadék, viszony, időköz szakasz értelemben használatos.

Közérdekű munka

Az állam, a település vezetése által elrendelt, fizetett vagy ingyenes közhasznú tevékenység, vagy jótékonyági vagy más célú közösség által szervezett fizikai, szellemi munka.

A magánszférában is hagyományosan működik az ingyenes, kölcsönös munkasegítség, pl. a kalákában történő építkezés, szüretelés, disznóölés stb.

Közjó

Filozófiai, politikai, jogi, gazdasági értékfogalom. Adott történelmi korszakok körülményei között a társadalom tagjainak boldogulását, céljait, törekvéseit értéktartalommal megtöltő képzet, norma. Napjainkban a jóléti államok társadalmi érdekrendszerének hivatkozási alapja.

Közmondás

Köztudomásúként emlegetett elvet, tapasztalati igazságot, vélt életbölcsséget rövid, szemléletes formában, teljes mondatként kifejező

frazeológiai kapcsolat. Mondatértékű, kifejező szólásmondás, példabeszéd.

Egy nagyobb közösség körében általánosan ismert, általában száj-hagyomány útján terjedő kifejezés, mondás, melynek szerzője ismeretlen, szövege a folklórban született és a néphagyomány részévé vált. Egy történetből leszűrődött, számtalan helyzetben aktualizálható tanulságot őriz. Megértéséhez nem szükséges az eredeti történet ismerete. Szavai gyakran alliterálnak, rímelnek.

Közművelődés

A közművelődés a polgárok iskolán kívüli, öntevékeny, önművelő, megismerő, kultúra elsajátító és alkotó célú cselekvése, amely jellemzően együttműködésben, közösségekben valósul meg. A közművelődéshez való jog gyakorlása közérdek, a közművelődési tevékenységek támogatása közcél, feltételeinek biztosítása alapvetően az állam és a helyi önkormányzatok feladata.

A helyi önkormányzatok közművelődési feladatainak lehetséges formái:

– az öntevékeny, önképző, szakképző tanfolyamok, életminőséget és életesélyt javító tanulási, felnőttoktatási lehetőségek, népfőiskolák megteremtése

– a település környezeti, szellemi, művészeti értékeinek, hagyományainak feltárása, ismertetése

– a helyi művelődési szokások gondozása, gazdagítása, az egyetemes, a nemzeti és más kisebbségi kultúra értékeinek ismertetése

– a megértés, a befogadás elősegítése, az ünnepek kultúrájának gondozása

– az amatőr alkotó, művelődő közösségek tevékenységének támogatása

– a helyi társadalom közösségi életének, a különböző kultúrák közötti kapcsolatok építésének, fenntartásának segítése

– a szabadidő kulturális célú eltöltéséhez feltételek és egyéb művelődést segítő lehetőségek biztosítása.

A település önkormányzata helyi lehetőségek, sajátosságok alapján ledeleltben határozza meg, hogy a felsoroltakból mit, milyen konkrét formában, módon és mértékben lát el.

Közömbös

Közömbös ember, aki minden iránt közönyös, érdektelen, fád, nemtörődöm, lagymatag, apatikus, egykedvű, letargikus, részvétlen, flegma, fásult, szenttelen, rezignált, kedvetlen, unott, tespedt, letört, lélektelen, blazírt, csüggedt.

Közönség

Emberek alkalmilag vagy rendszeresen egybegyűlt tömege pl. film-, hangverseny-, színház-, előadást-, előadás- látogató közönség stb. Művészeti rendezvények esetében közönségcsalogató módszer lehet, pl. a művekből kiragadott látványos részek bemutatása, az alkotókkal interjúk készítése, közlése, a mű tömegkommunikációs hírlése.

A közönség szó első jelentése általánosság volt, mai „publikum” tartalmát a nyelvújítás kora, a reformkor színházi élete tette általánossá.

Közösség

Napjaink közösség fogalmának tartalma az 1456-ból fennmaradt, mindenkire vonatkozó közösségi melléknévből alakulhatott főnévvé.

E szavunkat közös jellemzők, értekek és érdekek által meghatározott összetartozás kifejezésére, családi, rokoni, baráti, lakóhelyi viszonyokra, foglalkozási, munkahelyi, vallási, nemzeti, európai, globális kapcsolatokra használjuk.

A közösség azonos élet-, lét- vagy munkaviszonyok között élő, dolgozó, illetve közös eszmék, célok által egyesített emberek örökölt vagy választott, integrált alakzata. Jellemző rá a benne érintettek egymáshoz való hierarchikus és/vagy mellérendelődő viszonya, a csoportkohézió, a „mi-tudat”, az együvé tartozás igénye, élménye, valamely eszme, elhivatottság, feladat, dolog közös megvalósításának igénye, a különböző jelenségek azonos megítélése, a hit, a rokonszenv, a vonzalom, az együttérzés, a részvét, a szánalom kifejezése.

Az egyén fejlődését, szerepkörök, érzelmi életének gazdagítását, a családon kívül a 3-12 fős kiscsoportban folyó tevékenységben való részvétel biztosíthatja leginkább.

A törődő közösség hiányát Tóth Árpád: Lélektől lélekgig című, 1923-ban írt versének részlete ábrázolja csodálatosan:

„...Ó, csillag, mit sírsz! Messzebb te se vagy,
Mint egymástól itt a földi szívek!
A Szíriusz van tőlem távolabb
Vagy egy-egy társam, jaj, ki mondja meg?
Ó, jaj, barátság, és jaj, szerelem!
Ó, jaj, az út lélektől lélekgig!
Küldözzük a szem csüggedt sugarát,
S köztünk a roppant, jeges úr lakik!”

A közösség formái, személyiséget gazdagító lehetőségei sokfélék lehetnek: gyülekezet, csoport, csapat, együttes, társaság, kollektíva, gárda, kommuna, szekta, szövetség, testület, társulat, egylet, kör, klub, liga, unió stb.

Község

A közigazgatási hierarchia legkisebb eleme, önálló jogállású település. Az önkormányzati törvény szerint nem áll állami felügyelet alatt.

Meghatározott államigazgatási és kötelező feladata mellett képviselő-testülete és hivatali vezetése szabadon vállalhatja a különböző helyi tennivalók (saját rendeletben meghatározott formájú) ellátását, ehhez intézmények, szervek működtetését. Nagyobb tervek: fesztiválok (szilva, kolbász, paprika stb.), idegenforgalmi, kistérségi rendezvények megvalósítása érdekében gyakran társul a szomszédos, a távolabbi és a külföldi testvértelepülések önkormányzataival, vállalkozóival.

Közvélemény

A társadalom tagjainak vélekedése, nagyjából egységes véleménye a világról, az ország természeti, társadalmi, technikai alakulásával, jelenségeivel kapcsolatban.

Konkrét kérdésekre irányuló, eltérő állásfoglalásokat tartalmazó, tömegméretű megnyilatkozásoként hathat a politika döntéseire. A közvélemény alakulását a szociológia szisztematikusan kutatja, a vizsgálatok eredményeit nyilvánossá teszi.

Közelség

A közel szó eredetileg helyhatározószó volt, ebből fejlődött elvont időhatározó-szói, később érzelmi kapcsolat minőségét kifejező állapothatározói, majd főnévi alakká. Mai jelentésének legértékesebb tartalma különös módon és elsősorban az ember önmagához és környezetéhez való tudati és érzelmi viszonyának értelmezése.

A XX. század első felének érzékeny filozófusai, pszichológusai, költői (Ady, Babits, Kosztolányi, József Attila) szemléletes költői képekkel fejezték ki az egyén egoizmusának, individualitásának barbarizmusát, világba-vetettségének, magányának tragédiáit, keserves fájdalmait, szolidáris, társas kísérleteit arra, hogy a tömeg-társadalomban egész(séges) személy-

ként, öntudatos, kapcsolatokban gazdag, társas lényként élhessen.

A közelség intimitásából következő kiszolgáltatottság vállalása – a példát adó rétegekben a hatalom, a vagyon, a befolyás, a siker növelése, az önmegvalósítás, a karrier kiteljesítése korában – nagyon nehéz, ezért aki teheti, védekezésként bezárkózik, falakat emel.

A közelség kölcsönös, meghitt viszony, érzelmi és intellektuális hatásaival gazdagítja a létet. Megteremtése, fenntartása a társadalom önérvényesítést ösztönző kihívásaival szemben folyamatos törődést igénylő feladat. Valamennyien vágyunk rá, azonban nem mindig fordítunk elég figyelmet fenntartására, ápolására.

A közelség fogalom tartalmának különös gazdagítását alkotta meg József Attila, aki 1937 januárjában Budapesten köszöntötte Thomas Mannt, aki a fasizmus céljai és tettei ellen európai felolvasó körúton tiltakozott.

„Mint gyermek, aki már pihenni vágyik és el is jutott a nyugalmas ágyig még megkérlel, hogy: „Ne menj el, mesélj” –

(így nem szokik rá hirtelen az éj)
s míg kis szíve nagyon szorongva dobban,
tán ő se tudja, mit is kíván jobban,
a mesét-e, vagy azt, hogy ott legyél:
így kérünk: Ül le közénk és mesélj.
Mondd el, mit szoktál, bár mi nem feledjük,

mesélj arról, hogy itt vagy velünk együtt s együtt vagyunk veled mindannyian,
kinek emberhez méltó gondja van.

Te jól tudod, a költő sose lódit:
az igazat mondd, ne csak a valódit,
a fényt, amelytől világlik agyunk,
hisz egymás nélkül sötétben vagyunk.
Ahogy Hans Castorp madame Chauchat testén,
hadd lássunk át magunkon itt ez estén...
Arról van szó, ha te szólsz, ne lohadjunk,
de mi férfiak férfiak maradjunk
és nők a nők – szabadok, kedvesek
– s mind ember, mert az egyre kevesebb...

Foglalj helyet. Kezdd el a mesét szépen.
Mi hallgatunk és lesz, aki csak éppen néz téged, mert örül, hogy lát ma itt fehérek közt egy európaít.”

József Attila: Thomas Mann üdvözlése